

Ταξίδι στην Καππαδοκία

Ι.Μ. Ντοκμετζιόγλου
Καθηγητής Χειρουργικής Α.Π.Θ.

Η Καππαδοκία υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες κοιτίδες του Χριστιανισμού. Ανέδειξε μεγάλους μάρτυρες της χριστιανικής πίστης κατά τη ρωμαϊκή κυριαρχία όπως: ο μεγαλομάρτυρας Άγιος Γεώργιος ο Τροπαιοφόρος που κατά τον θρύλο φόνεψε τον δράκο στο όρος Αργαίος, ο Άγιος Μάμας, ο Άγιος Σέργιος ο Καππαδόκης και πάρα πολλοί άλλοι.

Επίσης ανέδειξε μεγάλους Πατέρες και Διδασκάλους της Εκκλησίας όπως: ο Μέγας Βασίλειος, ο αδερφός του Γρηγόριος ο Νίσσης και ο Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός ή Θεολόγος που με την ελληνική τους παιδεία πέτυχαν την αρμονική διασύνδεση του χριστιανισμού και της ελληνικής σκέψης.

Η Καππαδοκία βρίσκεται στο κέντρο της Μικράς Ασίας και η έκτασή της είναι μεγαλύτερη από 500 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Στα ανατολικά ορίζεται από τα υψίπεδα της Αρμενίας, του Κουρδιστάν και της Μεσοποταμίας, στα δυτικά από τη λίμνη Τάτα, στον βορρά από τον Πόντο και στον νότο από τα μεγάλα βουνά του Ταύρου και του Αντίταυρου (Εικ. 1). Τη διασχίζει και αποτελεί το βόρειό της όριο, τμήμα του Άλυ ποταμού (Κιζιλίτμακ: κόκκινος ποταμός) που είναι ο μεγαλύτερος ποταμός της Τουρκίας με μήκος 960 χλμ.

Η Καππαδοκία αποτελεί ένα οροπέδιο με υψόμετρο 1.000-1.500 μ. που είναι καλυμμένο από στρώματα ηφαιστειακής λάβας με πάχος αρκετών εκατοντάδων μέτρων. Τα στρώματα αυτά δημιουργήθηκαν από τις εκρήξεις των 19 ηφαιστειών της περιοχής που διήρκεσαν ολόκληρες γεωλογι-

κές περιόδους και είχαν ως αποτέλεσμα να εξαφανιστεί η υπάρχουσα στην περιοχή εσωτερική θάλασσα, κατάλοιπο της οποίας είναι η λίμνη Τατα που οι Τούρκοι την ονόμασαν Τουζ γκιολού: λίμνη αλατιού επειδή τα νερά της είναι αλμυρά. Θεωρείται η πιο αλμυρή λίμνη του κόσμου με έκταση 1.000 περίπου τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Οι ηφαιστειακές εκρήξεις αφενός, οι έντονες βροχοπτώσεις, οι πλημμύρες και οι ισχυροί άνεμοι αφετέρου δημιούργησαν το ιδιαίτερο μορφολογικό στοιχείο της περιοχής, τις νεραϊδοκαμινάδες (Περί Μπατζαλαρί), που είναι μοναδικό στον κόσμο. Οι χιλιάδες νεραϊδοκαμινάδες της Καππαδοκίας, μερικές από τις οποίες φτάνουν και τα 40 μ. σε ύψος, υψώνονται άλλοτε μεμονωμένες και άλλοτε σε συστάδες (Εικ. 2). Τόσο οι νεραϊδοκαμινάδες όσο και τα ηφαιστειακά στρώματα λάβας της περιοχής που ήταν μαλακά, λαξεύονται εύκολα και παρουσιάζουν θερμομονωτικές ιδιότητες. Οι κάτοικοι δημιούργησαν σε αυτά οικίες, εκκλησίες, μοναστήρια και σε ορισμένες περιοχές, υπόγειες πόλεις. Έχουν καταγραφεί επίσημα πάνω από 800 ναοί, μονές και σκήτες που έχουν σκαφτεί στα βράχια της Καππαδοκίας, ενώ θεωρείται ότι ο συνολικός τους αριθμός ξεπερνά τις 3.000. Όλα αυτά συνετέλεσαν στο να θεωρείται σήμερα η Καππαδοκία ένας

Εικ. 1. Ιστορικός χάρτης της Μικράς Ασίας.

Εικ. 2.

από τους πιο σημαντικούς γεωπολιτικούς τόπους του κόσμου με συνέπεια να έχει συμπεριληφθεί από την UNESCO στη λίστα των 7 ωραιότερων περιοχών της παγκόσμιας κληρονομιάς.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην περιοχή της Καππαδοκίας αναπτύχθηκαν πολιτισμοί από τους προϊστορικούς χρόνους, ίχνη των οποίων βρέθηκαν στις ανασκαφές που έγιναν και συνεχίζονται. Στην περιοχή Catalhöyük (Τσατάλχογιουκ) βρέθηκε νεολιθικός οικισμός που χρονολογείται από το 8000-5700 π.Χ. Στην ίδια περιοχή βρέθηκαν αγαλματίδια της Θεάς Μητέρας Γης, συμβόλου γονιμότητας, του 6000 π.Χ. τα οποία εκτίθενται στο μουσείο της Άγκυρας, καθώς επίσης και στην περιοχή Köshöyük (Κόσχογιουκ) της ίδιας περιόδου που εκτίθενται στο μουσείο της Νίγδης. Η Θεά αυτή ταυτίστηκε αργότερα με θεότητες άλλων λαών που κατοίκησαν την περιοχή, όπως η Θεά Μα των Χετταίων, η Κυβέλη των Φρυγών και η Δήμητρα των Ελλήνων. Στην περιοχή Asiklihöyük (Ασικλίχογιουκ), όπως αναφέρεται από τον συνάδελφο χειρουργό Βασίλη Κέκη στο βιβλίο του «Η δικιά μας Καππαδοκία», βρέθηκε σκελετός γυναίκας 20-25 χρονών της ίδιας χρονικής περιόδου που αποτελεί ένδειξη για την πρώτη στον κόσμο χειρουργική επέμβαση στον εγκέφαλο (τρυπανισμός κρανίου).

Ο πολιτισμός των Hatti εμφανίστηκε το δεύτερο μισό της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. Έχουν ανακαλυφθεί στην περιοχή Alacahöyük (Αλατζάχογιουκ) έργα τέχνης από χρυσό, ασήμι και ήλεκτρο που εκτίθενται στο μουσείο της Άγκυρας. Στη συνέχεια οι Ασσύριοι ίδρυσαν στην περιοχή εμπορικές αποικίες και ανέπτυξαν τον δικό τους πολιτισμό. Το 2000 π.Χ. επικράτησαν οι Χετταίοι, απομακρύνοντας τους Ασσύριους, ένας λαός ινδοευρωπαϊκής καταγωγής που ανέπτυξε στην περιοχή αξιόλογο πολιτισμό. Η πρωτεύουσά τους ήταν η Χαπούσα (Boğazköy-Μπογάτζκοϊ). Οι συνεχείς πόλεμοι με τους Αιγυπτίους (Ραμής ο Β') και τους Ασσύριους προκάλεσαν την εξασθένιση των Χετταίων που τελικά κατελήφθησαν από τους Αχιγιάμπα, πιθανώς Αχαιούς, που οι Αιγύπτιοι ονόμασαν λαό της θάλασσας, με αποτέλεσμα να εξαφανιστεί το βασίλειο των Χετταίων το 1200 π.Χ. Μέχρι τον 8^ο αιώνα π.Χ. υπήρχαν στην περιοχή κατάλοιπα του ύστερου βασιλείου των Χετταίων.

Τον 8^ο αιώνα π.Χ. ιδρύεται στην ευρύτερη πε-

ριοχή το βασίλειο της Φρυγίας με τον μυθικό τους βασιλιά Μίδα. Οι Φρύγες ήταν ένας λαός που μετοίκησε στη Μικρά Ασία από τη Θράκη και ήταν εξειδικευμένοι στην εκτροφή ωραίων και δυνατών αλόγων. Για τον λόγο αυτό οι Πέρσες ονόμασαν την περιοχή Catraduka (Καππαντούκα) που στην αρχαία περσική γλώσσα σημαίνει «η γη των ωραίων αλόγων». Μετά τους Φρύγες η περιοχή κατακτήθηκε διαδοχικά από τους Μήδες και τους Λύδες που ίδρυσαν το ισχυρό βασίλειο της Λυδίας που τελικά το 547 π.Χ. καταλύθηκε από τους Πέρσες, που ανακηρύξαν πρωτεύουσα της Καππαδοκίας την πόλη Μάζακα, τη σημερινή Καισάρεια.

Οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν τους κατοίκους της Καππαδοκίας Σύριους ενώ οι Πέρσες Καππαδόκες. Για την προέλευση του ονόματος «Καππαδοκία» εκτός από το Καππαντούκα που προαναφέρθηκε υπάρχουν άλλες τρεις εκδοχές: α) οι Ασσύριοι που κατοικούσαν την περιοχή ονόμασαν τους εαυτούς τους Καππαδόκες από τον γιο του μυθικού τους βασιλιά Νινύα, Καππαδόκο, β) από τον ποταμό Καπαδώξ που προέρχεται από τη συριακή λέξη Cardac (Καρπτάκ) που σημαίνει σύνορο, αφού ο ποταμός έρεε στα σύνορα της Καππαδοκίας με τη Γαλατία και κατέληγε στον Άλυ ποταμό, γ) από την αρχαία χεττική λέξη Katwanta που σήμαινε «κάτω χώρες».

Το 330 π.Χ. ο Μέγας Αλέξανδρος νίκησε τους Πέρσες, κατέλυσε την αυτοκρατορία τους και παραχώρησε αυτονομία στην περιοχή. Η Καππαδοκία μετά τον θάνατο του Μακεδόνα βασιλιά διαίρεθηκε σε «Ποντική» προς τον Πόντο με βασιλιά τον Μιθριδάτη Β' και σε «Μεγάλη» προς τον Ταύρο με βασιλιά τον Αριαράθη Γ', αμφότεροι περσικής καταγωγής.

Με τον Μέγα Αλέξανδρο ξεκίνησε ο εξελληνισμός τόσο της Καππαδοκίας όσο και του Πόντου, αφού οι βασιλείς των περιοχών αυτών Αριαράθες και Μιθριδάτες ήταν φιλέλληνες με ιδιαίτερη αγάπη για τον ελληνικό πολιτισμό. Οι περισσότεροι είχαν ελληνική παιδεία από την ακμάζουσα τότε Αθήνα και οδήγησαν τη χώρα τους σε γλωσσικό και πολιτιστικό εξελληνισμό με συνέπεια να ανθίσει ο ελληνικός πολιτισμός. Ο Φιλόστρατος αναφέρει ότι τον 3^ο αιώνα π.Χ. η αριστοκρατία της Καππαδοκίας είχε πλήρως εξελληνιστεί και μιλούσε την ελληνική γλώσσα, με βαριά όμως διαλεκτική προφορά, επειδή οι Καππαδόκες συνέχιζαν για αρκετά χρόνια, ακόμη και με τον εκχριστιανισμό τους, να μιλούν και την το-

πική τους γλώσσα. Σύμφωνα με τους γλωσσολόγους, η αρχαία καππαδοκική γλώσσα είναι μία μορφή της αρχαίας φρυγικής διαλέκτου με στοιχεία από την αρμένικη και περσική γλώσσα. Κατά άλλους είναι μείγμα της αρχαίας φρυγικής και της χαλδαϊκής γλώσσας.

Οι Ρωμαίοι κατέκτησαν την Καππαδοκία το 17 μ.Χ. με τον Τιβέριο, και με τον διαμελισμό της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας αποδόθηκε στην ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία (Βυζάντιο). Με τη θεματική διαίρεση της βυζαντινής αυτοκρατορίας επί Ιουστινιανού, η περιοχή υπάγεται στο θέμα της Καππαδοκίας.

Στη βυζαντινή περίοδο σπουδαίοι αυτοκράτορες κατάγονταν από την Καππαδοκία: ο Μαυρίκιος (βασ. 582-602), ο Ηράκλειος (βασ. 610-641), ο Νικηφόρος Φωκάς (βασ. 963-969), ο Ιωάννης Ταμισκής (βασ. 969-976), ο Ρωμανός Δ' ο Διογένης (βασ. 1067-1071).

Το βυζαντινό κράτος τον 7^ο αιώνα μ.Χ. δέχτηκε στα ανατολικά του σύνορα καταστρεπτικές επιθέσεις από τους εξισλαμισμένους Άραβες. Οι Καππαδόκες ήταν ο κυματοθραύστης στις επιδρομές αυτές, λόγω του ότι τροφοδοτούσαν με ικανούς και γενναίους πολεμιστές το ιδιαίτερης μορφής και αξίας μόνιμο σώμα στρατού, τους στρατιώτες φρουρούς των ακριτικών θεμάτων, τους λεγόμενους Ακρίτες. Την εποχή αυτή δημιουργήθηκε στην Καππαδοκία το έπος και ο θρύλος του Διγενή Ακρίτα. Οι πολλές μάχες στην περιοχή προσέφεραν έδαφος για γενναίες πράξεις και πολλοί Ακρίτες με τους ηρωισμούς και την παλληκαριά τους έγιναν ινδάλματα των συμπατριωτών τους, οι οποίοι εξυμνούσαν και τραγουδούσαν τους άθλους και τα κατορθώματά τους με επικά άσματα. Έτσι δημιουργήθηκε ένα μεγάλο επικό ποίημα που φέρει το όνομα του Βασιλείου Διγενή Ακρίτα και περιγράφει τη ζωή, τις περιπέτειες και τα ανδραγαθήματά του. Ιδιαίτερη του πατρίδα φαίνεται ότι ήταν η Καισάρεια. Ο πατέρας του ήταν ο εμίρης της Μελιτήνης της Συρίας Μουσούρ ο οποίος έγινε χριστιανός για να παντρευτεί την Ειρήνη τη Δούκαινα που ήταν μητέρα του Διγενή. Για τον λόγο αυτό ο Βασίλειος Ακρίτας ονομάστηκε Διγενής αφού είχε διπλή καταγωγή, ελληνική και αραβική. Επειδή το τοπίο στην Καππαδοκία φαίνεται σαν να είναι από μάρμαρο χαρακτηρίστηκε «Μαρμαρένια Αλώνια». Τα ακριτικά αυτά τραγούδια που ξεκίνησαν από την Καππαδοκία στη συνέχεια διαδόθηκαν

σε όλον τον ελληνικό κόσμο, λόγω του ότι πολλοί Καππαδόκες μετά την κατάληψη της περιοχής τους – από τους Σελτζούκους και στη συνέχεια από τους Οθωμανούς – αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν σε άλλα μέρη της Ελλάδας μεταφέροντας τα ήθη, τα έθιμα, τις παραδόσεις καθώς και τα ακριτικά τους ποιήματα.

Στο δεύτερο μισό του 11^{ου} αιώνα η περιοχή της Καππαδοκίας περνά σταδιακά στην κυριαρχία των Σελτζούκων με την κατάληψη της Καισαρείας το 1067 και την ήττα του βυζαντινού στρατού στη μάχη του Μαντζικέρτ το 1071. Το 1097 ιδρύεται το «σουλτανάτο του Ικονίου» στο οποίο εντάσσεται σταδιακά και η Καππαδοκία και μετονομάζεται σε «σουλτανάτο των Ρούμι», δηλαδή βασίλειο της χώρας των Ρωμαίων αφού οι χώρες αυτές ήταν επαρχίες του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους. Οι Σελτζούκοι σουλτάνοι ονομάζονται «Σουλτάν αλ Ρουμ», δηλαδή σουλτάνοι των Ρωμαίων.

Τον 13^ο αιώνα το σελτζουκικό κράτος διαλύθηκε και οι επαρχίες της Καππαδοκίας και της Λυκαονίας πέρασαν στη δυναστεία των Καραμάν ογλού δημιουργώντας το κράτος Καραμάν ή Καραμανία. Στο τέλος του 13^{ου} αιώνα επικράτησαν στην περιοχή οι Οθωμανοί Τούρκοι, λαός μογγολικής καταγωγής, νομάδες, με αρχηγό τον Οσμάν ο οποίος ίδρυσε το Οθωμανικό κράτος το 1299 που έφερε το όνομά του.

Ο εξισλαμισμός της κεντρικής Μικράς Ασίας ξεκίνησε με τις επιθέσεις των εξισλαμισμένων Αράβων και συνεχίστηκε με τους Σελτζούκους και τους Οθωμανούς μέχρι τον 19^ο αιώνα, άλλοτε μαζικά και άλλοτε περιστασιακά. Με τους βίαιους και μαζικούς εξισλαμισμούς που εφαρμόστηκαν από τους Οθωμανούς κάποιες περιοχές εξισλαμίστηκαν ολοσχερώς, ενώ άλλες διατήρησαν την ελληνικότητά τους. Υπήρξε όμως και μία ενδιάμεση κατάσταση όπου ορισμένοι χριστιανοί, οι οποίοι δεν άντεχαν στις πιέσεις και στις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν, αλλαξοπίστησαν εικονικά υποκρινόμενοι ότι έγιναν μουσουλμάνοι, ενώ στην πραγματικότητα διατήρησαν τη χριστιανική τους πίστη και ονομάστηκαν «Κρυπτοχριστιανοί». Ένας άλλος τρόπος βίαιου εξισλαμισμού ήταν το παιδομάζωμα που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά από τον σουλτάνο Ορχάν (1326-1359) που είχε δώσει εντολή να στρατολογηθούν αγόρια ραγιάδων εύρωστα, υγιή και ευφυή, 14-20 χρονών. Στη συνέχεια το παιδομάζωμα αφορούσε σε μικρότερα αγόρια από 6-9 χρόνων, γινόταν ανά πενταετία και

Εικ. 3α. 1η σελίδα από το 1ο τεύχος εγκυκλοπαίδειας που εκδιδόταν από τη «Φιλεκπαιδευτική Λέσχη Βασιλείας» που ιδρύθηκε από Νεαπολίτες στην Κωνσταντινούπολη το 1886. Τερακκή=πρόοδος
 Ον πες κουνδέ πир νεσρ ολουνούρ=εκδίδεται κάθε 15 μέρες
 μεβκουτεδίρ=περιοδικό
 ρισαλέ=εγχειρίδιο, φυλλάδιο

κατέληξε να γίνεται ανά διετία. Τα παιδιά αυτά εκπαιδεύονταν με τα ισλαμικά ιδεώδη και, ανάλογα με τις ικανότητές τους, ορισμένα είχαν υψηλό επίπεδο μόρφωσης και καταλάμβαναν υψηλά αξιώματα στον κρατικό μηχανισμό. Υπάρχουν παραδείγματα βεζιρηδών (δεύτεροι τη τάξη μετά τον σουλτάνο) που ήταν παιδιά του παιδομαζώματος. Ένα άλλο παράδειγμα είναι ο παγκοσμίου φήμης αρχιτέκτονας Σινάν (Mimar Sinan 1489-1588) (Mimar=αρχιτέκτονας), παιδί της Καππαδοκίας με πάρα πολλά αξιόλογα έργα (λουτρά, πανδοχεία, γέφυρες, κρήνες, τεμένη, ανάκτορα, σχολεία, νοσοκομεία κ.ά.). Το παιδομαζώμα εφαρμόστηκε και σε άλλους λαούς που είχαν κατακτηθεί από τους Οθωμανούς: στους Σλάβους, Αλβανούς, Ούγγρους, Ιταλούς, και τελικά καταργήθηκε τυπικά το 1632 από τον σουλτάνο Μουράτ. Ουσιαστικά ό-

Εικ. 3β. γιάνι=δηλαδή
 Μαθθαιοσούν=του Μαθθαίου

μως συνεχίστηκε για αρκετά χρόνια ακόμη. Οι μωαμεθανοί Τούρκοι με όλα αυτά τα μέσα κατάφεραν να ενσωματώσουν στην αυτοκρατορία τους τους χριστιανούς, να αυξηθούν πληθυσμιακά, να βελτιώσουν και να ομογενοποιήσουν τη φυλή τους και γι' αυτό σήμερα ελάχιστοι Τούρκοι έχουν τα χαρακτηριστικά της μογγολικής φυλής τους.

Η κατάκτηση της Καππαδοκίας από τους Οθωμανούς Τούρκους συνέβαλε ουσιαστικά σε κάποιες περιοχές της, συνεπεία και της απαγόρευσης της χρήσης της ελληνικής γλώσσας, να επικρατήσει η τουρκική γλώσσα μεταξύ των Ελλήνων (τουρκόφωνοι Έλληνες-Καραμανλήδες). Οι Έλληνες όμως αυτοί διατήρησαν την ελληνική γραφή, γνώριζαν το ελληνικό αλφάβητο και έγραφαν τα Τούρκικα με ελληνικούς χαρακτήρες, τα λεγόμενα καραμανλήδικα. Κυκλοφορούσαν με τη γραφή αυτή εφημερίδες, βιβλία σχολικά, εγκυκλοπαίδειες, μυθιστορήματα και φυσικά τα Ευαγγέλια και ιερά βιβλία. Η έκδοση των καραμανλήδικων βιβλίων συνεχίστηκε και μετά τον ερχομό των προσφύγων στην Ελλάδα μέχρι το 1935. Τυπογραφεία καραμανλήδικων εκδόσεων υπήρχαν στην Κωνσταντινούπολη, στη

Σμύρνη, στην Αθήνα, στη Σαμψούντα και στη Θεσσαλονίκη (Εικ. 3α, β).

Οι πιο ζωντανές και πολυπληθείς ελληνικές κοινότητες βρίσκονταν στην Καισάρεια, στη Νίγηδη, την Αρχελαΐδα, και τα περίχωρά τους και γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη.

Η Καππαδοκία έχει χαρακτηριστεί από πολλούς μελετητές ως η περιοχή με την πιο δυναμική ελληνική κοινότητα της Κεντρικής Μικράς Ασίας αφού κατάφερε να διατηρήσει την ελληνικότητά της παρά τις αντιξοότητες, την πολύπλευρη καταπίεση και τις πολυπληθείς μουσουλμανικές κοινότητες.

Τον 19^ο αιώνα το ελληνικό στοιχείο κατάφερε να πάρει στα χέρια του σημαντικό μέρος της οικονομικής δραστηριότητας της κεντρικής Μικράς Ασίας. Πολλοί Καππαδόκες κατόρθωσαν να αποκτήσουν αξιοζήλευτες περιουσίες και να πρωτοστατήσουν στον πνευματικό και εκκλησιαστικό βίο. Στον 20^ο αιώνα όμως και ειδικότερα το 1924 μετά τη μικρασιατική καταστροφή οι Έλληνες της περιοχής θεωρήθηκαν ανταλλάξιμοι και μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα όπως εξάλλου και όλοι οι άλλοι Έλληνες της Μικράς Ασίας. Έτσι έσβησε ο μικρασιατικός ελληνισμός, σώζονται όμως τα πολυάριθμα μνημεία του, άλλα σε σχετικά καλή κατάσταση, άλλα ερειπωμένα που μαρτυράνε τη μακρόχρονη παρουσία του.

ΠΟΛΕΙΣ – ΚΩΜΟΠΟΛΕΙΣ – ΧΩΡΙΑ

Στη διάρκεια του ταξιδιού μας στην Καππαδοκία που είναι η γη των προγόνων μου, επισκεφτήκαμε:

Την Καισάρεια-Kayseri (Κάισερι): μία από τις σημαντικότερες πόλεις της κεντρικής Ανατολίας. Η πρώτη ονομασία της ήταν Μάζακα, προς τιμήν της μεγάλης καππαδοκικής Θεάς Μα. Μετά ονομάστηκε Ευσεβεία από τον βασιλιά της Καππαδοκίας Αριοβαρζάνη τον Ευσεβή (βασ. 51-42 π.Χ.). Όταν η Καππαδοκία έγινε ρωμαϊκή επαρχία ονομάστηκε Καισάρεια από τον Ρωμαίο αυτοκράτορα Τιβέριο προς τιμήν του πατέρα του Καίσαρα Αυγούστου. Οι Έλληνες της Καισάρειας είχαν πολύ πλούσια εμπορική και πνευματική δραστηριότητα και ήταν τουρκόφωνοι. Δυστυχώς, από την ελληνική παρουσία σώζεται μόνο η εκκλησία του Αγίου Νικολάου με τον κόκκινο τρούλο, η οποία λειτουργεί σήμερα ως πολιτιστικό κέντρο.

Το Προκόπι ή Άγιος Προκόπιος-Urgup (Ουρκιούπ): που πιθανότατα ονομάστηκε Προκόπι

από μία πολύ παλιά εκκλησία του Αγίου Προκόπιου που υπήρχε. Στις αρχές του 20^{ού} αιώνα υπήρχαν 3 εκκλησίες, του Αγίου Γεωργίου, του Αγίου Βασιλείου και η πανέμορφη εκκλησία του Αγίου Ιωάννη του Ρώσου ο οποίος έζησε εδώ και το σκήνωμά του φυλασσόταν στον ναό. Δυστυχώς, το 1950 με εντολή ενός φανατικού υποδιοικητού ανατινάχθηκαν όλες. Το Προκόπι είναι πολύ γνωστό τουριστικό κέντρο της Καππαδοκίας λόγω των ιδιόμορφων κωνοειδών σχηματισμών που του δίνει όψη σεληνιακού τοπίου. Στην παλιά ελληνική συνοικία της πόλης σώζονται σήμερα πολλά σπίτια και αρχοντικά μοναδικής ομορφιάς, ενδεικτικά της ευμάρειας της ελληνικής κοινότητας.

Την Αραβισσό-GülKehir (Γκιουλεχίρ=πόλη των ρόδων): μια κωμόπολη στις όχθες του Άλυ ποταμού που η αρχαία ονομασία της πόλης ήταν Ζοροπασσό. Ήταν η πατρίδα του Μαυρικίου (βασ. 582-602), του πρώτου βυζαντινού αυτοκράτορα που είχε ελληνική καταγωγή. Η μεγάλη και όμορφη εκκλησία του χωριού ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Δημήτριο και διατηρείται μέχρι σήμερα.

Την Μουταλάσκη-Talas: κωμόπολη η οποία λόγω του καλού κλίματος και των νερών της ήταν ιδανικός παραθεριστικός τόπος. Από τη Μουταλάσκη καταγόταν η οικογένεια του Ωνάση. Η ελληνική κοινότητα της κωμόπολης αυτής ήταν ακμάζουσα και τον 16^ο αιώνα το 95% των κατοίκων της ήταν Έλληνες. Στις αρχές του 20^{ού} αιώνα ο ελληνικός πληθυσμός αριθμούσε 5.000 άτομα. Η Μουταλάσκη είναι η γενέτειρα του Αγίου Σάββα, γι' αυτό και υπάρχει ο ναός του, ο οποίος σώζεται μέχρι σήμερα. Επίσης, σώζονται πολλά γραφικά και καλαίσθητα σπίτια των Ελλήνων κατοίκων.

Την Κερμίρα-Germir (Γκερμίρ): χωριό στο οποίο γεννήθηκε ο Ηλίας Καζάν. Ο παγκοσμίου φήμης σκηνοθέτης επισκέφθηκε τη γενέτειρά του για να γυρίσει ορισμένες σκηνές για την ταινία του «Αμέρικα, Αμέρικα». Σε αυτές συμπεριλαμβάνεται και η πυρπόληση της Εκκλησίας της Θεομήτορος που ήταν γεμάτη γυναικόπαιδα. Ο πανέμορφος αυτός ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου σώζεται σήμερα ερειπωμένος. Χαρακτηριστικό του, το διώροφο καμπαναριό που στέκεται ακόμα όρθιο (Εικ. 4).

Την Σινασό-Mustafa Pasa (Μουσταφά Πασά): μια κωμόπολη που η αρχαία ονομασία της ήταν Ασσύνη ή Ασούνη. Η Σινασός το 1890 είχε

Εικ. 4.

5.000 κατοίκους, από τους οποίους οι 4.000 ήταν Έλληνες που μιλούσαν πολύ καθαρά την ελληνική γλώσσα. Σε καμία πόλη ή χωριό της Καππαδοκίας δεν μιλούσαν ομορφότερα και πλουσιότερα Ελληνικά, για τον λόγο αυτό ονομάστηκε και «Αθήνα της Ανατολής». Στην κωμόπολη αυτή υπήρχε η περίφημη αστική σχολή και το παρθεναγωγείο που τα συντηρούσαν οι Σινασίτες. Στα εκπαιδευτήρια αυτά δίδασκαν απόφοιτοι του Πανεπιστημίου Αθηνών, του Αρσακείου και των εκπαιδευτηρίων της Κωνσταντινούπολης. Σήμερα σώζονται κάποια αρχοντικά των Ελλήνων και πολλές εκκλησίες. Ο μεγαλοπρεπής ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης με την ελληνική επιγραφή στην πρόσοψή του. Στην εκκλησία αυτή λειτούργησε τον Μάιο του 2002 ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος Α΄.

Την Καρβάλη-Güzelyurt (Γκιουζέλγιούρτ=ωραία πατρίδα): μια κωμόπολη που ταυτίζεται πιθανότατα με την αρχαία Καρβάλη ή την αρχαία Αριανζό, την πατρίδα του Γρηγορίου του Ναζιανζηνού. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (1905) κατοικούσαν 3.500 τουρκόφωνοι Έλληνες και 250 Τούρκοι. Η σημαντικότερη εκκλησία της Καρβά-

λης είναι του Αγίου Γρηγορίου του Ναζιανζηνού, στην οποία φυλάσσονταν τα οστά του Αγίου και της οικογένειάς του που μεταφέρθηκαν και φυλάσσονται στην ομώνυμη εκκλησία της Νέας Καρβάλης στην Καβάλα.

Το Ικόνιον-Κονγα (Κόνια): που θεωρείται μία από τις αρχαιότερες μεγάλες πόλεις του κόσμου, σταυροδρόμι στους πανάρχαιους εμπορικούς δρόμους της Κεντρικής Ανατολίας. Στην εποχή των Χετταίων ονομαζόταν Κουγούανα, μετά πέρασε στην κυριαρχία των Φρυγών, στη μυθολογία των οποίων αναφέρεται ως η πρώτη πόλη που κτίστηκε μετά τη μεγάλη καταστροφή, δηλαδή τον μεγάλο κατακλυσμό του Δευκαλίωνα, ο οποίος σύμφωνα με τους Φρύγες έγινε στον τόπο αυτό. Στη συνέχεια πέρασε στην κυριαρχία των Λυδών και των Περσών και τελικά το 333 π.Χ. την κατέλαβε ο Μέγας Αλέξανδρος και ξεκίνησε ο εξελληνισμός της. Το 133 π.Χ. πέρασε στην κυριαρχία των Ρωμαίων. Το 46-47 μ.Χ. έμεινε στο Ικόνιο και δίδαξε ο Απόστολος Παύλος. Στη βυζαντινή περίοδο ήταν η πρωτεύουσα της Λυκαονίας. Το Ικόνιο θεωρείται η Ιερή Πόλη των Μεβλεβήδων αφού εδώ έζησε γύρω στα 1220 ο Πέρσης ποιητής Τζελαλεντίν Ρουμί ή Μεβλανά Τσελεμπί (Μεβλανά = δάσκαλος, οδηγός, Τσελεμπί = τίτλος ανώτερου αρχηγού του δερβίσικου τάγματος ή των Μεβλεβήδων). Ίδρυσε το τάγμα δερβίσηδων ή των Μεβλεβήδων των περιστρεφόμενων, από τον ιδιόρρυθμο περιστροφικό τους χορό.

Την κοιλάδα του Κοράματος (Γκιορεμέ), μια περιοχή με χιλιάδες κωνοειδείς σχηματισμούς που δίνει την εντύπωση εξωγήινου τοπίου, έχει χαρακτηριστεί υπαίθριο μουσείο και συγκαταλέγεται στον κατάλογο των μνημείων που αποτελούν κληρονομιά της ανθρωπότητας. Ο χώρος αυτός αποτελούσε μοναστική κοινότητα, που ξεκίνησε τον 4^ο και 5^ο αιώνα μ.Χ. και διήρκεσε μέχρι τον 13^ο αιώνα με πάρα πολλές εκκλησίες και μοναστηριακά ενδιαιτήματα.

Τη Ζέλβη-Zelve (Ζέλβε): ήταν αναχωρητήριο μοναχών από τον 9^ο έως τον 13^ο αιώνα. Το χωριό αυτό θεωρείται επίσης υπαίθριο μουσείο αφού έχει λαξευτές εκκλησίες με σημαντικότερη την Εκκλησία των ψαριών (*Balıkli Kilise-Μπαλικλί Κιλίσε*) λόγω του ότι έχει ανάγλυφους ιχθείς στο εσωτερικό της. Οι αναπαραστάσεις ψαριών ήταν χριστιανικά σύμβολα, από τα αρχικά ΙΧΘΥΣ (Ιησούς Χριστός Θεού Υιός Σωτήρ).

Τη Μαλακοπή-Derinkuyu (Ντερινκουγιού: βαθύ πηγάδι): η οποία είναι γνωστή για τη μεγαλύτερη και καλύτερα διατηρημένη υπόγεια πόλη της Καππαδοκίας. Είναι λαξευμένη σε 8 επίπεδα και φθάνει σε βάθος τα 85 μέτρα. Τα πρώτα επίπεδα χρησιμοποιούνταν για τα ζώα, τα επόμενα ως αποθήκες και στο βάθος βρίσκονταν τα σπίτια των κατοίκων. Στο χαμηλότερο επίπεδο είναι η εκκλησία και η λαξευτή κολυμβήθρα. Οι υπόγειες αυτές πόλεις, που υπήρχαν σε πάρα πολλές περιοχές της Καππαδοκίας, προστάτευαν τους πρώτους χριστιανούς από τους διωγμούς των Ρωμαίων και κατόπιν τους κατοίκους από τις επιδρομές των Αράβων και των Σελτζούκων. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης κατά την εικονομαχία καθώς και τις επιδρομές των Οθωμανών.

Το Φαράγγι του Περιστρέμματος-Ihlara Vadisi (Ιχλάρα Βαντισί)-Κοιλιάδα Ιχλάρα: ένα ελικοειδές φαράγγι μήκους 18 χλμ. που δημιουργήθηκε από την διαβρωτική ικανότητα του ποταμού «Μελεντίζ», με κάθετα σχεδόν τοιχώματα, τα οποία σε ορισμένα σημεία φθάνουν σε βάθος τα 150 μ. (Εικ. 5). Στο νότιο τμήμα του, που είναι βαθύτερο και πιο απότομο, στη βυζαντινή εποχή (9^ο-13^ο αιώνα) αναπτύχθηκε ένα από τα μεγαλύ-

Εικ. 5.

τερα μοναστικά κέντρα της Καππαδοκίας. Στα κάθετα τοιχώματα του φαραγγιού λαξεύτηκαν εκκλησίες, μοναστήρια, ερημητήρια, σκήτες και τάφοι, πολλά από τα οποία είναι επισκέψιμα.

Πηγές κειμένου-φωτογραφιών:

1. Καππαδοκία, Σ.Κ. Κοιμίσσολου
2. Η δικιά μας Καππαδοκία, Β.Π. Κέκης
3. Καππαδοκία, Λ. Έβερτ, Ν. Μηναΐδη, Μ. Φακίδη, Α. Μπάλλιου, Ν. Παντελάκη, Ι. Πετρόπουλου
4. Μεγάλη Αμερικανική Εγκυκλοπαίδεια
5. Ταξιδιωτικός Οδηγός: Καππαδοκία-Κεντρική Ανατολία, Δ. Πλουμίδης
6. Ταξιδιωτικός Οδηγός: Καππαδοκία, Έθνος

